

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Δεύτερο Τμήμα

Υπόθεση Ανωνύμου Εταιρείας «Σωτήρης και Νίκος Κούτρας ATTEE» κατά της Ελλάδος

Επιμέτεια-Παρατηρήσεις: Νέστωρ Κουράκης

Απόφαση

Στρασβούργο, 16 Νοεμβρίου 2000

Η παρούσα απόφαση δεν είναι οριστική. Κατά τους όρους του άρθρου 43 παρ. 1 της Σύμβασης, κάθε διάδικος έχει, μέσα σε προθεσμία τριών μηνών, η οποία μετράται από της εκδόσεως της αποφάσεως Τμήματος, να ζητήσει την παραπομπή της υπόθεσης ενώπιον του Τμήματος Ευρείας Συνθέσεως. Η απόφαση ενός Τμήματος καθίσταται οριστική σύμφωνα με τους ορισμούς του άρθρου 44 παρ. 2.

Η απόφαση αυτή θα καταστεί οριστική υπό τους όρους που προβλέπονται στο άρθρο 44 παρ. 2 της Σύμβασης. Μπορεί να υποστεί επίσης ορολογικές αναθεωρήσεις πριν να εμφανιστεί στην οριστική της μορφή στην επίσημη συλλογή η οποία θα περιλαμβάνει μιαν επιλογή των αποφάσεων του Δικαστηρίου.

Στην υπόθεση Ανώνυμη Εταιρεία «Σωτήρης και Νίκος Κούτρας ATTEE», κατά της Ελλάδος,

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (δεύτερο Τμήμα), συγκροτούμενο από τους:
κ. A. B. Baka, Πρόεδρο, κ. X. Ρoζάκη, κ. B. Conforti, κ. G. Bonello, κ. P. Lorenzen, κ. M. Fischbach, κ. A. Kovler, δικαστές, και τον κ. E. Friberg, γραμματέα του Τμήματος

Αφού διασκέφθηκε εν συμβούλιω στις 9/12/1999 και στις 26 Οκτωβρίου 2000,

Εκδίδει την επόμενη απόφαση, η οποία αποφασίστηκε κατά την δεύτερη από τις παραπάνω ημερομηνίες:

Διαδικασία

1. Η υπόθεση ξεκίνησε με μια προσφυγή (αρ. 39442/98), η οποία κατευθύνθηκε εναντίον της Ελληνικής Δημοκρατίας, και την οποία μια Ελληνική ανώνυμη εταιρία, «Σωτήρης και Νίκος Κούτρας ATTEE» («η προσφεύγουσα εταιρεία»), είχε απευθύνει προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου («Η Επιτροπή») στις 11 Ιουλίου 1997, δυνάμει του παλαιού άρθρου 25 της Συμβάσεως Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών («Η Σύμβαση»).

2. Η προσφεύγουσα εταιρεία είχε αντιπροσωπευθεί από την κα Βιολέτα Κασσέρη, την οποία διεδέχθη η κα Ευτέρη Βρατσίδη, δικηγόρος Αθηνών. Η Ελληνική κυβέρνηση («Η Κυβέρνηση») αντιπροσωπεύθηκε από τους νομίμως διορισθέντες κ. Βασίλειο Κυριαζόπουλο, πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και την κα Μαρία Παπίδα, μέλος του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Με την επίκληση του άρθρου 6 παρ. 1 της Συμβάσεως, η προσφεύγουσα εταιρεία επικαλέστηκε προσβολή του δικαιώματός της για πρόσβαση σε δικαστήριο.

4. Η προσφυγή αυτή διαβιβάστηκε στο Δικαστήριο την 1η Νοεμβρίου 1998, την ημερομηνία της ενάρξεως της ισχύος του 11ου Πρωτοκόλλου της Συμβάσεως (άρθρο 5 παρ. 2 του 11ου Πρωτοκόλλου).

5. Η προσφυγή ανετέθη στο 20ό Τμήμα του Δικαστηρίου (άρθρο 52 παρ. 1 του Κανονισμού). Κατά τους ορισμούς του άρθρου τούτου, το Τμήμα που επεφορτίσθη να εξετάσει την υπόθεση (άρθρο 27 παρ. 1 της Συμβάσεως) συγκροτήθηκε σύμφωνα με το άρθρο 26 παρ. 1 του Κανονισμού.

6. Με μιαν απόφαση της 9ης Δεκεμβρίου 1999, το Δικαστήριο κήρυξε την προσφυγή παραδεκτή.

Ιστορικό

7. Στις 11 Φεβρουαρίου 1992, η προσφεύγουσα εταιρεία υπέβαλε στο Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας μιαν αίτηση με την οποία ζητούσε επιχορήγηση για την ανέγερση ξενοδοχείου, δυνάμει των διατάξεων του Νόμου 1892/1990. Κατά τις ρυθμίσεις αυτού του νόμου, οι επιχειρήσεις που πληρούν ορισμένους όρους είχαν το προνόμιο μιας κρατικής επιχορηγήσεως για τις επενδύσεις τους.

8. Η αίτηση της προσφεύγουσας εταιρείας είχε απορριφθεί με απόφαση η οποία έφερε ημερομηνία 29 Ιουνίου 1992.

9. Στις 30 Σεπτεμβρίου 1992, η προσφεύγουσα εταιρεία υπέβαλε στο Συμβούλιο της Επικρατείας αίτηση ακυρώσεως της προαναφερθείσας απόφασης. Ο δικηγόρος του υπέβαλε την αίτηση αυτή στο 4ο Αστυνομικό Τμήμα της Αθήνας, εγχειρίζοντάς την σε δυο αστυνόμους. Οι τελευταίοι αυτοί σφράγισαν την αίτηση με την σφραγίδα της αστυνομίας και σημείωσαν τον αριθμό πρωτοκόλλου και την ημερομηνία στην πρώτη σελίδα της αίτησης, αλλά παρέλειψαν να σημειώσουν τον αριθμό πρωτοκόλλου στην έκθεση καταθέσεως, την οποία συνέταξαν στο ίδιο το σώμα της αίτησης.

10. Στις 6 Φεβρουαρίου 1996, το Συμβούλιο της Επικρατείας κήρυξε την αίτηση απαράδεκτη, για τους εξής λόγους:

«Όπως προκύπτει από τις διατάξεις του άρθρου 19 παρ. 1 και 2 του Προεδρικού Διατάγματος 18/1989, όταν η αίτηση ακυρώσεως κατατίθεται σε δημόσια αρχή, πρέπει, προκειμένου να είναι έγκυρη η κατάθεση, να καταχωρίζεται η αίτηση στο πρωτόκολλο της αρχής, και να συντάσσεται πράξη κατάθεσης στο ίδιο το σώμα του δικογράφου. Αυτή η πράξη κατάθεσης πρέπει να αναφέρει τον αριθμό πρωτοκόλλου και την χρονολογία, και πρέπει να υπογράφεται από τον υπάλληλο ο οποίος παρέλαβε το δικόγραφο και τον καταθέτη [...]. Η τίτληση αυτής της διαδικασίας, στην οποία συμμετέχει ο ίδιος ο καταθέτης, δεν μπορεί να αντικατασταθεί από άλλον τύπο, εφ' όσον, δυνάμει του νόμου, αφορά την ίδια την εγκυρότητα της κατάθεσης. Συνεπώς, εφ' όσον η αίτηση κατετέθη σε δημόσια αρχή διαφορετική από το Συμβούλιο της Επικρατείας, η μη σύννομη σύνταξη της πράξης καταθέσεως ενεργεί στην ίδια την εγκυρότητα του ενδίκου μέσου.

Στην υπό κρίση υπόθεση, η εισαγωγική πράξη του ενδίκου μέσου κατετέθη στο 4ο Αστυνομικό Τμήμα της Αθήνας, και συνετάχθη πράξη καταθέσεως, η οποία υπεγράφη από τον δικηγόρο ο οποίος κατέθεσε την αίτηση, τους δύο αστυνομικούς που την παρέλαβαν, και τον διευθυντή του Τμήματος. Όμως, η πράξη αυτή δεν φέρει αριθμό πρωτοκόλλου. Είναι αλήθεια ότι ο αριθμός πρωτοκόλλου και η ημερομηνία καταθέσεως εμφαίνονται στην σφραγίδα που ετέθη κοντά στην πράξη καταθέσεως, καθώς και στην πρώτη σελίδα του δικογράφου, αλλά αυτά τα στοιχεία δεν εμφαίνονται στην ίδια την πράξη καταθέσεως, και δεν υπογράφονται ούτε από τον δικηγόρο που κατέθεσε την αίτηση, ούτε από τους αξιωματικούς της αστυνομίας που την παρέλαβαν, ως εκ τούτου δεν αναπληρώνουν τους όρους του παραδεκτού της αιτήσεως, όπως τους προβλέπει ο νόμος».

11. Η απόφαση αυτή εξεδόθη στις 16/5/1997, και η προσφεύγουσα εταιρεία έλαβε αντίγραφό της στις 13/6/1997.

Όσον αφορά τον νόμο

1. Επί της διπλανής παραβιάσεως του άρθρου 6 παρ. 1 της Συμβάσεως

12. Η προσφεύγουσα εταιρεία παραπονέται για μια παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 1 της Συμβάσεως, το οποίο έχει ως εξής:

«Πάν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθεί [...] υπό δικαστηρίου [...] το οποίο θα αποφασίσῃ [...] επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεών του αστικής φύσεως [...].».

Ειδικότερα, η προσφεύγουσα εταιρεία ισχυρίζεται ότι η κήρυξη απαραδεκτης της αιτήσεως ακυρώσεως από το Συμβούλιο της Επικρατείας ισοδυναμεί με άρνηση πρόσβασης σε δικαστήριο. Το ίδιο το λάθος στην αφετηρία της κατάστασης αυτής δεν θα πρέπει να καταλογιστεί στην ίδια. Πράγματι, θεωρεί ότι στους αστυνομικούς ενέπιπτε η ευθύνη να συντάξουν την πράξη καταθέσεως και να προβούν, ως δημόσια όργανα, σε όλες τις αναγκαίες ενέργειες για να διασφαλίσουν την εγκυρότητά της.

13. Η Κυβέρνηση εκτιμά ότι πρέπει να γίνει δεκτή, επ' αφελεία μιας καλής απονομής της δικαιοσύνης, η τίρηση των τύπων οι οποίοι απαιτούνται για την έγκυρη πρόσβαση σε ένα Εθνικό Δικαστήριο. Εξ αυτού, η απόρριψη της αίτησης από το Συμβούλιο της Επικρατείας δεν ήταν παρά η προβλεπτή συνέπεια του σφάλματος το οποίο παρεισέφρυσε κατά την κατάθεσή της. Ο δικηγόρος της προσφεύγουσας εταιρείας ήταν επίσης υπεύθυνος γι' αυτό το σφάλμα, ως εκ τούτου η ίδια δεν είχε το δικαίωμα να παραπονείται ότι προσεβλήθη το δικαίωμά της για πρόσβαση σε δικαστήριο.

14. Το Δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 6 παρ. 1 εγγυάται στον καθένα το δικαίωμα να φέρει εις γνώσιν ενός δικαστηρίου κάθε αμφισβήτηση η οποία αφορά τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του αστικής φύσεως. Αυτό το «δικαίωμα σε δικαστήριο», του οποίου το δικαίωμα πρόσβασης συνιστά μίαν όψη, μπορεί να το επικαλεστεί ο καθένας ο οποίος έχει σοβαρούς λόγους, να ζητήσει να κριθεί παράνομη μια παρεμπόδιση ενός δικαιώματός του αστικού χαρακτήρος, και ο οποίος παραπονέται ότι δεν είχε την ευκαιρία να υποβάλει παρόμοια αίτηση σ' ένα δικαστήριο το οποίο να ικανοποιεί τις απαιτήσεις του άρθρου 6 παρ. 1 (βλ., ίδιας, την απόφαση Golder κατά Ηνωμένου Βασιλείου της 21/2/1975, σειρά A, αρ. 18, σελ. 18, παρ. 36).

15. Εξ άλλου, προκύπτει από την νομολογία του Δικαστηρίου ότι το δικαίωμα της πρόσβασης σ' ένα δικαστήριο δεν είναι απόλυτο, κι ότι προσφέρεται σε περιορισμούς νομίμως τεθειμένους, ίδιας όσον αφορά τις συνθήκες του παραδεκτού μιας προσφυγής, γιατί αυτό απαιτεί από την ίδια του την φύση μια ρύθμιση από το Κράτος, το οποίο διαθέτει, στο σημείο αυτό, ένα περιθώριο εκτιμήσεως. Ωστόσο, αυτοί οι περιορισμοί δεν έπρεπε να περιορίζουν την ανοιχτή πρόσβαση σ' ένα δικαστήριο κατά τρόπον ή μέχρι του σημείου που να θίγεται το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο κατά την ίδια του την ουσία. Εξ άλλου, οι τιθέμενοι περιορισμοί δεν συμβιβάζονται με το άρθρο 6 παρ. 1, παρά μόνον εάν ακολουθούν έναν νόμιμο σκοπό, και εάν υπάρχει μια σχέση λογικής αναλογίας μεταξύ των μέσων που χρησιμοποιούνται και του σκοπού ο οποίος επιδιώκεται (βλ., μεταξύ άλλων, και την απόφαση Levages Prestations Services κατά της Γαλλίας, της 23/10/1996, Συλλογή αποφάσεων 1996 'V, σελ. 1543, παρ. 40).

16. Στην κρινομένη περίπτωση, η αίτηση ακυρώσεως της προσφεύγουσας εταιρείας κηρύχθηκε απαράδεκτη επί τη βάσει του άρθρου 19 του Π.Δ. 18/1989. Ο ενδιαφερόμενος ισχυρίζεται ότι ένα απλό υλικό λάθος τον στέρησε από το δικαίωμά του να δει την αίτησή του ακυρώσεως να εξετάζεται κατ' ουσίαν από το Συμβούλιο της Επικρατείας.

17. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι δεν είναι ανάμεσα στα καθήκοντά του η υποκατάσταση των εσωτερικών δικαστηρίων. Κατ' αρχήν ανήκει στα καθήκοντα των εθνικών αρχών, και ίδιας των δικαστηρίων, να ερμηνεύουν την εσωτερική νομοθεσία (βλ. την απόφαση Edificaciones March Gallego A.E. εναντίον Ispañas της 19/2/1998, Συλλογή Αποφάσεων 1998 I, σελ. 290, παρ. 33). Αυτό ισχύει ίδιας όταν πρόκειται για την ερμηνεία, από μέρους των Εθνικών Δικαστηρίων, των διατάξεων δικονομικού χαρακτήρος, όπως αυτές που αφορούν τους τύπους καταθέσεως μιας αίτησης (βλ. την απόφαση Perez de Rada Cavanilles κατά της Ispañas

νίας) 28/10/1998, Συλλογή αποφάσεων 1998 'VIII, ΣΕΛ. 3255, παρ. 43). Ο ρόλος του Δικαστηρίου περιορίζεται στον έλεγχο της συμβατότητας με την Σύμβαση των αποτελεσμάτων της ερμηνείας αυτής.

18. Εξ άλλου, το Δικαστήριο επαναβεβαιώνει ότι το άρθρο 6 της Συμβάσεως δεν εξαναγκάζει τα Συμβαλλόμενα Κράτη να οργανώνουν Ακυρωτικά ή Αναιρετικά δικαστήρια. Ωστόσο, ένα Κράτος το οποίο έχει οργανώσει δικαστήρια αυτής της φύσης, φέρει την υποχρέωση να επαγρυπνεί ώστε οι δικάζομενοι να απολαμβάνουν και ενώπιον των δικαστηρίων αυτών των θεμελιωδών εγγυήσεων του άρθρου 6 (βλ. μεταξύ άλλων, την απόφαση Delcourt κατά Βελγίου της 17/1/1970, σειρά A, αρμ. 11, σελ. 14, παρ. 25).

Ο τρόπος με τον οποίο το άρθρο 6 παρ. 1 θα εφαρμοστεί εξαρτάται από τις ιδιαιτερότητες της υπ' όψιν διαδικασίας. Για να κρίνει κανείς, πρέπει να λάβει υπ' όψη του το σύνολο της διεξαγομένης διαδικασίας από την άποψη της εσωτερικής έννομης τάξης και τον ρόλο που έπαιξε σ' αυτήν η νομολογία του Ανωτάτου Ακυρωτικού, εφ' όσον οι όροι του παραδεκτού μιας αιτήσεως ακυρώσεως μπορούν να είναι πιο αυστηροί από τους όρους παραδεκτού μιας έφεσης (βλ. μεταξύ άλλων, και την απόφαση Brualla Bomez de la Torre κατά της Ισπανίας, της 19/12/1997, Συλλογή αποφάσεων 1997 -Y1Π, σελ. 2956, παρ. 37, επίσης Mohr κατά του Λουξεμβούργου, απόφ. Ar. 29236/95, 20/4/1999).

19. Στην κρινόμενη περίπτωση, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η προσφεύγουσα εταιρεία είχε πρόσβαση στο Συμβούλιο της Επικρατείας, αλλά μόνον προκειμένου να ακούσει την κήρυξη της αίτησής της απαράδεκτης, επί τω λόγω ότι η έκθεση καταθέσεως της αιτήσεως δεν έφερε τον αριθμό πρωτοκόλλου (βλ. παρ. 10, παραπάνω). Τούτο, καθ' εαυτό, δεν ικανοποιεί κατ' ανάγκην τις απαιτήσεις του άρθρου 6 παρ. 1: πρέπει να διαπιστωθεί ακόμη ότι η ρύθμιση της πρόσβασης, όπως αυτή ορίζεται από την εσωτερική νομοθεσία, αρκούσε για να διασφαλίσει στον ενδιαφερόμενο το «δικαίωμα σ' ένα δικαστήριο», εν όψει της αρχής της προτεραιότητας του δικαίου στο πλαίσιο μιας δημοκρατικής κοινωνίας (βλ. την απόφαση Golder, ο.π., σελ. 16.-18, παρ. 34 -35).

20. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι οι διατάξεις που σχετίζονται με τον τύπο που πρέπει να τηρηθεί προκειμένου να εισαχθεί μια προσφυγή σκοπούν βεβαίως να διασφαλίσουν μια καλή απονομή της δικαιοσύνης. Οι ενδιαφερόμενοι πρέπει να φροντίζουν ώστε οι σχετικοί κανόνες να εφαρμόζονται. Ωστόσο, ο υπ' όψιν κανονισμός, ή η εφαρμογή που του έγινε, δεν θα' πρεπει να εμποδίζει τους δικαιομένους να επιλέξουν έναν δρόμο υποβολής της αίτησης ο οποίος είναι νόμω διαθέσιμος.

21. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι η κήρυξη του απαραδέκτου από το Συμβούλιο της Επικρατείας τιμώρησε την προσφεύγουσα εταιρεία για ένα υλικό λάθος που ετελέσθη κατά την υποβολή της αίτησής της. Συνεπώς, το Δικαστήριο εκτιμά ότι η προσφεύγουσα εταιρεία δεν θα' πρεπει να θεωρηθεί υπεύθυνη του παραπάνω λάθους. Πράγματι, το Δικαστήριο θεωρεί ότι, εφ' όσον η εσωτερική νομοθεσία επιτρέπει την κατάθεση της αίτησης ακυρώσεως σε μια δημόσια αρχή διαφορετική από την Γραμματεία του Συμβουλίου της Επικρατείας, η τήρηση των διατυπώσεων μιας τέτοιας κατάθεσης εμπίπτουν κυρίως στην ευθύνη των δημοσίων υπαλλήλων οι οποίοι έχουν την αρμοδιότητα να παραλάβουν την αίτηση.

22. Εξ άλλου, εν όψει της ιδιαιτερότητας του ρόλου που παίζει το Συμβούλιο της Επικρατείας ως ακυρωτικό δικαστήριο διοικητικών πράξεων, το Δικαστήριο δεν θα 'πρεπε να επιτρέψει σ' έναν τέτοιο άκαμπτο φορμαλισμό να ορίσει την ενώπιον του ίδιου διαδικασία. Πράγματι, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι το Συμβούλιο της Επικρατείας δεν εκαλείται να κρίνει την αίτηση της προσφεύγουσας εταιρείας εν συνεχείᾳ άλλων εσωτερικών δικαστηρίων, αλλά εκλήθη να αποφανθεί εις πρώτον και τελευταίον βαθμόν. Επρόκειτο, ως εκ τούτου, για την πρώτη και τελευταία δυνατότητα της προσφεύγουσας εταιρείας να φέρει την υπόθεσή της προκειμένου να εξεταστεί ενώπιον δικαστηρίου.

23. Τέλος, όπως και το ίδιο το Συμβούλιο της Επικρατείας δέχθηκε, ο αριθμός πρωτοκόλλου που έλειπε, είχε γραφεί τόσο στην σφραγίδα που είχε τεθεί κοντά στην πράξη καταθέσεως, όσο και στην πρώτη σελίδα της αίτησης, ούτως ώστε η ταυτότητα της αίτησης δεν μπορούσε να αμφισβητηθεί. Το Δικαστήριο εκτιμά επομένως ότι η προσφεύγουσα εταιρεία υπέστη μια δυσανάλογη προσβολή του δικαιώματός της για πρόσβαση σ' ένα δικαστήριο και ότι, κατά τούτο, υπήρξε προσβολή στην ουσία της πρόσβασής της σε ένα δικαστήριο.

Ως εκ τούτου, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 1 της Συμβάσεως.

II. Επί της διισχυριζομένης παραβιάσεως του άρθρου 13 της Συμβάσεως

24. Η προσφεύγουσα εταιρεία παραπονιέται επίσης για μια παραβίαση του άρθρου 13 της Συμβάσεως, το οποίο έχει ως εξής:

«Παν πρόσωπον του οποίου τα αναγνωριζόμενα εν τη παρούσῃ Συμβάσει δικαιώματα [...] παρεβιάσθησαν, έχει το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον εθνικής αρχής, έστω και αν η παραβίασης διεπράχθη υπό προσώπων ενεργούντων εν τη εκτελέσει των δημοσίων καθηκόντων των».

25. Εν όψει της διαπιστώσεως της παρ. 23 πιο πάνω, το Δικαστήριο εκτιμά ότι δεν είναι αναγκαίο να αποφανθεί επί του θέματος τούτου.

III. Επί της εφαρμογής του άρθρου 41 της Συμβάσεως

26. Κατά τους όρους του άρθρου 41 της Συμβάσεως,

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της, και αν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλομένου Μέρους δεν επιτρέπει παρά μόνον ατελή εξάλειψη των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο χορηγεί, εφόσον είναι αναγκαίο, στον παθόντα δίκαιη ικανοποίηση».

A. Ζημία

27. Η προσφεύγουσα εταιρεία ζητάει 231.000.000 δρχ. ως αποζημίωση για υλική ζημία. Αυτό το ποσόν αντιστοιχεί σ' εκείνο που θα του είχε αναγνωρισθεί εάν το Συμβούλιο της Επικρατείας είχε δεχτεί την αίτησή του. Η προσφεύγουσα εταιρεία ζητάει επιπλέον 20.000.000 δρχ. ως ικανοποίηση ηθικής βλάβης.

28. Η Κυβέρνηση υπογραμμίζει ότι η ανάλογη ικανοποίηση η οποία θα μπορούσε να δοθεί στην προσφεύγουσα εταιρεία δεν θα 'πρεπε να υπερβαίνει το 1.000.000 δρχ.

29. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι, ακόμα κι αν η αίτηση ακυρώσεως της προσφεύγουσας εταιρείας είχε γίνει αποδεκτή, η απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας υπέρ της αιτήσεως δεν θα ήταν διασφαλισμένη. Θα ήταν επομένως αυθαίρετη η υπόθεση ότι το Συμβούλιο της Επικρατείας θα αποδεχόταν την αίτηση ακυρώσεως κατ' ουσίαν, εφ' όσον είχε κρίνει την αίτηση παραδεκτή. Ως εκ τούτου το Δικαστήριο κρίνει ότι εν απουσία αιτιώδους συναφείας ανάμεσα στην υλική ζημία που επικαλείται η προσφεύγουσα εταιρεία και στην παραβίαση που διαπιστώθηκε, δεν υπάρχει δυνατότητα καταψήφισης του αιτουμένου αυτού ποσού. Σε αντιστάθμισμα, θεωρεί ότι υπάρχει δυνατότητα να χορηγηθεί στην προσφεύγουσα εταιρεία ικανοποίηση της ηθικής βλάβης η οποία της προξενήθηκε από την στέρηση της από μια δίκαια δίκη. Λαμβάνοντας υπ' όψη την νομολογία πάνω στο ζήτημα αυτό, και κρίνοντας κατ' επιείκειαν, όπως το ζητά το άρθρο 41, αποφασίζει να χορηγήσει στην προσφεύγουσα εταιρεία 3.000.000 δρχ. γι' αυτόν τον λόγο.

B. Δικαστικά έξοδα και δαπάνες

30. Η προσφεύγουσα εταιρεία ζητεί να της δοθεί το ποσόν των 250.000 δρχ. για τα έξοδα και τις παραστάσεις των δικηγόρων της κατά την διαδικασία ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας.

31. Η Κυβέρνηση δεν αντιλέγει.

32. Το Δικαστήριο εκτιμά ότι υπάρχει δυνατότητα να χορηγηθεί στην προσφεύγουσα εταιρεία το σύνολο του ποσού που ζητείται ως έξοδα και δαπάνες.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

33. Σύμφωνα με τις πληροφορίες του Δικαστηρίου, οι νόμιμοι τόκοι που εφαρμόζονται στην Ελλάδα κατά την χρονολογία της εκδόσεως της παρούσας απόφασης είναι 6% τον χρόνο.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο ομοφώνως

1. Αποφαίνεται ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 1 της Συμβάσεως καθ' όσον αφορά το δικαίωμα της προσφεύγουσας εταιρείας σε μια δίκαια δίκη.

2. Αποφαίνεται ότι δεν είναι αναγκαίο να αποφανθεί επί της παραβιάσεως του άρθρου 13 της Συμβάσεως.

3. Αποφαίνεται:

α) Ότι η Κυβέρνηση πρέπει να πληρώσει στην προσφεύγουσα εταιρεία, μέσα σε τρεις μήνες από την ημέρα που η απόφαση θα γίνει οριστική σύμφωνα με το άρθρο 44 παρ. 2 της Συμβάσεως, 3.000.000 (τρία εκατομμύρια) δραχμές ως ικανοποίηση τηθικής βλάβης, καθώς και 250.000 (διακόσιες πενήντα χιλιάδες) δραχμές για έξοδα και δαπάνες, πλέον ΦΠΑ.

β) Ότι αυτά τα ποσά θα επαυξάνονται κατά 6% τον χρόνο, υπολογιζομένου από την εκπνοή της ειρημένης προθεσμίας και μέχρις εξοφλήσεως.

4. Απορρίπτει την αίτηση αποζημιώσεως για το επιπλέον.

Παρατηρήσεις:

Η ανωτέρω απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου αφορά μια ελληνική προσφυγή που σχετίζεται με απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας.

Συγκεκριμένα, με την ενλόγω απόφαση του Ανώτατου Διοικητικού μας Δικαστηρίου κηρύχθηκε απαράδεκτη η αίτηση ακύρωσης που υπέβαλε ο δικηγόρος της προσφεύγουσας εταιρείας, διότι την αίτηση κατέθεσε, όπως είχε εκ του νόμου δικαιώμα, σε ένα αστυνομικό τμήμα της Αθήνας, αλλ' οι αρμόδιοι αστυνομικοί που έπρεπε να την παραλάβουν, ναι μεν σφράγισαν και πρωτοκόλλησαν την αίτηση, αλλά παρέλειψαν να σημειώσουν τον αριθμό πρωτοκόλλου στην έκθεση καταθέσεως την οποία συνέταξαν στο ίδιο το σώμα της αίτησης. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο θεώρησε ότι στην περίπτωση αυτή η απορριπτική απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας ισοδυναμεί με άρνηση πρόσβασης σε δικαστήριο (ά. 6 §1 ΕΣΔΑ), αφού η προσφεύγουσα εταιρεία τιμωρήθηκε για ένα υλικό λάθος για το οποίο η ίδια δεν θα έπρεπε να θεωρηθεί υπεύθυνη, καθώς η τήρηση των διατυπώσεων για την υποβληθείσα αίτηση εμπίπτει κυρίως στην ευθύνη των δημοσίων υπαλλήλων που έχουν την αρμοδιότητα να παραλάβουν την αίτηση, η δε διαφορετική αντιμετώπιση του θέματος αυτού θα οδηγούσε σε «άκαμπτο φορμαλισμό» (βλ. Ιδίως §§21 και 22 της απόφασης του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου).

Βεβαίως η απόφαση αυτή έχει πρωτίστως διοικητικό χαρακτήρα. Ωστόσο η σημασία της και για την ποινική δικονομία είναι, πιστεύω, θεμελιώδης, ιδίως όσον αφορά τη διάταξη του ά. 486§3 ΚΠΔ που προστέθηκε με το ά. 2§19 α και β v. 2408/1996. Με τη διάταξη αυτή ορίσθηκε ότι «η άσκηση έφεσης από τον εισαγγελέα πρέπει να αιτιολογείται ειδικά και εμπειριστατωμένα στη σχετική έκθεση (άρθρο 498), άλλως ή έφεση απορρίπτεται ως απαράδεκτη». Πράγμα που σημαίνει ότι εάν η διεξοδική ανάπτυξη των λόγων της έφεσης γίνει με έγγραφο του Εισαγγελέα προς τον Γραμματέα του Δικαστηρίου, στη δε σχετική έκθεση εφέσεως που συντάσσει ο ενλόγω Γραμματέας κατ' ά. 474§1 ΚΠΔ αναφέρεται απλώς, κατά τυποποιημένο τρόπο, όπως συνήθως συμβαίνει, ότι «δεν εκτίμησε ορθά το Δικαστήριο τα πραγματικά περιστατικά που προέκυψαν από την αποδεικτική διαδικασία», τότε η έφεση του Εισαγγελέα απορρίπτεται ως απαράδεκτη, ελλείψει αιτιολογίας (!) (βλ. π.χ. ΑΠ 700/1998, Ποινχρ 1999, 158· ΑΠ 19/2000, Ποινχρ 2000, 15· Εφθεις 1399/1999, Υπεράσπιση 1999, 976).

Βεβαίως, η ερμηνεία αυτή, που δυστυχώς έχει επικρατήσει στη νομολογία των Δικαστηρίων μας, έρχεται σε αντίθεση όχι μόνο προς την ανωτέρω απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, αλλά και προς βασικές αρχές του Κράτους Δικαίου, το οποίο επιβάλλει να πρυτανεύει η ουσία έναντι του τύπου και να προστατεύεται ο πολίτης σε θέματα έννομης προστασίας από τα λάθη και τις παραλείψεις της Διοίκησης. Ειδικότερα:

Θα αποτελούσε ασυγχώρητο τυπικισμό και πρωτοφανή παραγνώριση της ουσίας να ζητεί κανείς να περιλαμβάνονται και στην έκθεση της εφέσεως οι λόγοι για την άσκησή της, όταν αυτό έχει ήδη γίνει με το έγγραφο δια του οποίου ασκείται η έφεση από τον Εισαγγελέα. Οποιοσδήποτε επιθυμεί να γνωρίζει ποιοι είναι οι λόγοι της εφέσεως που ασκήθηκε από τον Εισαγγελέα, δεν έχει παρά να αναγνώσει το έγγραφο με το οποίο ο Εισαγγελέας θεωρεί ότι πρέπει να γίνει η έφεση και το οποίο αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της όλης διαδικασίας προς άσκηση της εφέσεως (έτσι ρητά για την περίπτωση των τηλεγραφημάτων κατ' ά. 474§1 ΚΠΔ η ΑΠ 1211/1994, Ποινχρ ΜΔ' 1994, 998 επ., 1000: «...το επισυναπόμενο σ' αυτήν [την] Έκθε-

ση] συγκεκριμένο τηλεγράφημα (...) αποτελεί συστατικό στοιχείο και ενιαίο όλον με την Έκθεση, και όχι εξωτερικό στοιχείο αυτής...»). Επομένως ούτε από άποψη διασφαλίσεως των δικαιωμάτων των διαδίκων, αλλά ούτε και από άποψη αποτελεσματικότητας της διαδικασίας δημιουργείται οποιοδήποτε πρόβλημα εάν οι λόγοι που αναγράφονται στην αίτηση εφέσεως του Εισαγγελέα θεωρηθούν ότι περιλαμβάνονται ενσωματωμένοι και στο κείμενο του εφετηρίου.

Εξάλλου, όπως επισημάνθηκε ανωτέρω, σε πολλά δικαστήρια υπάρχουν ακόμη τυποποιημένες εκθέσεις εφέσεως, που περιέχουν γενικώς και αορίστως κάποια διατύπωση περί λόγων εφέσεως, χωρίς να αφήνουν καν χώρο για τη συγκεκριμενοπόιηση αυτών των λόγων από τον διάδικο ή τον εισαγγελέα. Θα πρέπει άραγε στις περιπτώσεις αυτές, όπου ο γραμματέας του Δικαστηρίου ουσιαστικά αναγκάζεται να χρησιμοποιεί τις ενλόγω προβληματικές εκθέσεις, ελλείψει άλλων, καταλληλότερων εκθέσεων, να επέρχονται δυσμενή αποτελέσματα εις βάρος των διαδίκων και του εισαγγελέα και να θεωρείται η έφεσή τους απαράδεκτη, τη στιγμή κατά την οποία την κύρια ευθύνη για την κατάσταση αυτή υπέχει το Κράτος, που ολιγώρησε να αντικαταστήσει τις παλαιές τυποποιημένες εκθέσεις ενδίκων μέσων με άλλες, πληρέστερες; Μήπως έτσι το Κράτος παραπλανά κατ' ουσίαν τους πολίτες του και τους οδηγεί, λόγω των παραλείψεών του, σε ασκήσεις ενδίκων μέσων που κρίνονται στη συνέχεια απαράδεκτες; Και δεν είναι άραγε το πρόβλημα πολύ μεγαλύτερο, όταν η έκθεση εφέσεως συμπληρώνεται αποκλειστικά και μόνον από τον Εισαγγελέα και τον Γραμματέα του Δικαστηρίου, χωρίς τη συμμετοχή των διαδίκων; Με ποια λογική θα πρέπει εδώ ο διάδικος ως τρίτος (π.χ. πολιτική αγωγή) να χάσει κατ' ουσίαν την ποινική δίκη λόγω απαράδεκτου της εφέσεως, απλώς και μόνο διότι το εφετήριο που συντάχθηκε από τον Εισαγγελέα και τον Γραμματέα του Δικαστηρίου εμπεριέχει ενδεχομένως ελλείψεις; Πού βρίσκεται εδώ το Κράτος Δικαίου, που προστατεύει τους πολίτες του από τις αυθαιρεσίες και τα λάθη του Δημοσίου; Και γιατί, στο τέλος της γραφής, θα πρέπει ο πολίτης και μάλιστα το θύμα μιας αξιόποινης πράξης να «πληρώνει τα σπασμένα» από τα λάθη και τις παραλείψεις της Διοίκησης, κατά πλήρη παραβίαση των ά. 20§1 και 25§1 Συντ., καθώς και του ά. 6 ΕΣΔΑ (ν.δ. 53/1974), πολύ περισσότερο μάλιστα αφού η ποινική μας δικονομία δεν παρέχει -όχι ορθά- και στον πολιτικών ενάγοντα απ' ευθείας αυτοτελή δυνατότητα άσκησης εφέσεως κατ' αθωατικών αποφάσεων;

Ειδικότερα, από την άποψη της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ρητά έχει τονισθεί από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο κατά την ερμηνεία της ενλόγω Σύμβασης, και πέρα από την ανωτέρω παρατιθέμενη απόφαση της 16.11.2000, ότι:

«Η Σύμβαση έχει σκοπό να διασφαλίζει όχι δικαιώματα που είναι θεωρητικά ή ψευδεπίγραφα, αλλά δικαιώματα που έχουν πρακτικό και αποτελεσματικό χαρακτήρα» (απόφαση Airey της 9.10.1979 Α.Τ. 32 αρ. 24, όπου και περαιτέρω νομολογία)... «Η εκπλήρωση μιας υποχρέωσης κατά τη Σύμβαση ενίστε απαιτεί κάποια θετική ενέργεια εκ μέρους του Κράτους· στις περιπτώσεις αυτές, το Κράτος δεν μπορεί να παραμένει παθητικό και δεν υπάρχει περιθώριο να γίνεται διάκριση μεταξύ ενεργειών και παραλείψεων (ακολουθεί παράθεση συναφούς νομολογίας). Η υποχρέωση προς διασφάλιση [στην άσκηση] ενός αποτελεσματικού δικαιώματος για πρόσβαση στα δικαστήρια εμπίπτει σ' αυτή την κατηγορία υποχρεώσεων» (απόφαση Airey της 9.10.1979, ό. π., αρ. 25· πρβλ. προς την ίδια κατεύθυνση απόφαση Delcourt της 17.1.1970, Α' τ. 11, αρ. 25, όπου μάλιστα τονίζεται *in fine* ότι «μία περιοριστική ερμηνεία του ά. 6§1 ΕΣΔΑ [για το δικαίωμα στη χρήση και απονομή δικαιοσύνης] δεν ανταποκρίνεται στον τελικό στόχο και τον σκοπό αυτής της διατάξεως»)... «Οι περιορισμοί που εφαρμόζονται [σε κάποιο δικαιώμα] δεν [πρέπει να] περιορίζουν ή μειώνουν την πρόσβαση του ατόμου κατά τέτοιο τρόπο ή σε τέτοια έκταση, ώστε η ίδια η ουσία του δικαιώματος να υφίσταται εμποδιστική επίδραση. Επιπλέον, ένας περιορισμός δεν είναι συμβατός με το ά. 6§1 [ΕΣΔΑ] εάν δεν επιδιώκει ένα θεμιτό σκοπό και εάν δεν υφίσταται εύλογη σχέση αναλογίας μεταξύ των μέσων που χρησιμοποιούνται και του προς επίτευξη σκοπού» (απόφαση Stubbings και κατά Hn. Vasileiou, της 22.10.1996, τ. 1996-IV, αρ. 50· πρβλ. με το ίδιο περιεχόμενο και απόφαση Levages Prestations Services κατά Γαλλίας, της 23.10.1996, τ. 1996-V, αρ. 40)...

Τέλος, είναι γνωστό ότι οι (αθωατικές) αποφάσεις των Δικαστηρίων απαγγέλλονται προφορικά -πληγ

εξαιρέσεων- χωρίς αιτιολογία και καθαρογράφονται έπειτα από εβδομάδες ή μήνες μετά την απαγγελία (δημοσίευσή) τους στο ακροατήριο. Είναι, επίσης, γνωστό ότι οι προθεσμίες άσκησης μιας έφεσης έχουν ως αφετηρία τη δημοσίευση της απόφασης και όχι την καθαρογραφή της (ά. 473 ΚΠΔ). Επομένως η άσκηση εφέσεως εκ μέρους των διαδίκων ή και του Εισαγγελέως μέσα στην εκ του νόμου προθεσμία γίνεται κατ' ουσίαν «εκ των ενόντων» και χωρίς να υπάρχει κατά τον χρόνο άσκησης της εφέσεως μια επίσημη καθαρογραφημένη απόφαση με το πλήρες σκεπτικό του Δικαστηρίου. Ως εκ τούτου, είναι τουλάχιστον ανεδαφική η αξιώση του νόμου, στο ά. 486§3 ΚΠΔ, περί του ότι «στην έκθεση πρέπει να διατυπώνονται και οι λόγοι για τους οποίους ασκείται το ένδικο μέσο», αφού όταν ο Εισαγγελέας ασκεί την έφεση, ούτε την προφορική, αλλ' ούτε και τη γραπτή αιτιολογία περί της αποφάσεως καθ' ης στρέφεται μπορεί να έχει υπόψη του (σύμφωνα με θεμελιώδες αξίωμα του δικαίου, «κανένας δεν υποχρεώνεται στα αδύνατα»).

Σημειώνεται ότι τα προβλήματα αυτά είχαν ήδη τεθεί από βουλευτές όλων των κομμάτων, όταν ο τότε Υπουργός Δικαιοσύνης Ευ. Βενιζέλος με τροπολογία που έφερε στη Βουλή την 13.5.1996 ζήτησε να προστεθεί τρίτη παράγραφος στο ά. 486 ΚΠΔ, με το γνωστό επίμαχο περιεχόμενο. Όπως προκύπτει, ειδικότερα, από τα Πρακτικά της Βουλής (Συνεδρίαση ΡΚΓ', ιδίως σελ. 6258 επ.), αμέσως μόλις ο κ. Βενιζέλος εξήγγειλε την ενλόγω τροπολογία, ο Βουλευτής κ. Αντ. Φούσας ανεφώνησε: «Το θύμα όμως, τι φταίει;», εννοώντας προφανώς ότι εάν στο εφετήριο που συντάσσεται από τον Γραμματέα του Δικαστηρίου και συνυπογράφεται από τον Εισαγγελέα δεν περιλαμβάνονται επακριβώς, κατά την προταθείσα διάταξη, οι λόγοι της έφεσης, τότε το θύμα, ως πολιτική αγωγή, δεν θα έχει πλέον καμιά δικονομική προστασία και εξασφάλιση (για το γενικότερο πρόβλημα της «ευθύνης του Κράτους δια ζημίας εξ αδίκου νομοθετικής πράξεως» βλ. και τη σχτ. φερώνυμη μελέτη του Καθηγητή Πρόδρομου Δαγτόγλου στην «Επιθεώρηση Δημοσίου και Διοικητικού Δικαίου», 1962, 240-248).

Επίσης, ο ίδιος Βουλευτής Αντ. Φούσας, όταν έλαβε στη συνέχεια τον λόγο, είπε και τα εξής:

«Και βεβαίως ο δικηγόρος, ο οποίος θα ζητήσει με έγγραφό του να ασκηθεί μια έφεση αιτιολογεί την ενέργειά του δια της αιτήσεως με βάση την απόφαση. Άλλα τι μπορεί να αιτιολογήσει αφού η απόφαση ακόμη δεν έχει γραφεί; Ζητάει απλώς το πρόχειρο τετράδιο που κρατούνται κάποια πρακτικά. Και σας λέγω ότι ο εισαγγελέας διότι ίσως δεν είναι ικανός, διότι ίσως δεν το ξέρει το θέμα, διότι, διότι, διότι... δεν ασκεί αιτιολογημένη έφεση. Τι φταίει όμως το θύμα να πάει στο δικαστήριο και να πει το δικαστήριο ότι είναι απαράδεκτη η έφεση την οποία άσκησε ο εισαγγελέας;

»Πρέπει να σας πω ότι με βρίσκει κάθετα αντίθετο αυτό, διότι πιστεύωντα πως παράγων της δίκης είναι και το θύμα. Το θύμα δεν έχει δικαίωμα να ασκήσει έφεση το ίδιο, ώστε να έχει την ευθύνη έστω και στην περίπτωση που ασκήσει μια απαράδεκτη έφεση. Την έφεση την ασκεί πλέον ο εισαγγελέας. Δεν θα πληρώσει όμως το θύμα τα τυχόν λάθη του εισαγγελέα. Και επιτρέψτε μου στο σημείο αυτό να σηκώσω όσο γίνεται περισσότερο ευγενικά αλλά πάντως δυναμικά τη φωνή μου, ότι εδώ δημιουργείται ένα πρόβλημα σε βάρος του θύματος.»

Αξιοσημείωτο είναι ότι τις ίδιες επιφυλάξεις με τον κ. Φούσα εξέφρασε και ο Βουλευτής του κυβερνώντος κόμματος κ. Αθανάσιος Αλευράς, ο οποίος επόνισε και τα ακόλουθα:

«Νομίζω ότι και στο άρθρο 2 οι παρεμβάσεις του Υπουργού κινούνται στη σωστή κατεύθυνση. Οι επιστημόνες που θα ήθελα να κάνω αφορούν τα εξής: Η μία έχει σχέση με την έφεση του Εισαγγελέως κατά των αθωατικών αποφάσεων. Είπε ο κ. Φούσας ότι πράγματι εδώ η ειδικά και εμπεριστατωμένα αιτιολογημένη έφεση του Εισαγγελέως πράγματι είναι σχήμα οξύμωρο γιατί ποτέ δεν υπάρχει καθαρογραφημένη απόφαση, δεν υπάρχει αιτιολογία, δεν υπάρχει καν σχέδιο αποφάσεως και πολλές φορές ο Εισαγγελέας είναι αναγκασμένος να σταθμίσει τη σοβαρότητα μιας υπόθεσης από τα πρακτικά. Δεν θα ήταν σωστό λοιπόν με μια τέτοια διάταξη να θεωρηθεί ότι προσπαθούμε να βάλουμε φραγμούς σ' ένα δικαίωμα, για το οποίο ούτως ή άλλως η εμπειρία μας δείχνει ότι το έχουν ασκήσει με περίσκεψη οι εισαγγελικές αρχές (βλ. Πρακτικά Βουλής της 13.5.1996, σελ. 6259-6260).